

Türkçede Gerektirim ve Karşıolgusalılık İlişkisi¹

Büşra BELEK²

Türkçede Gerektirim ve Karşıolgusalılık İlişkisi

Özet

Anlambilimi, dil çalışmalarında önemli bir yer tutmaktadır. Anlambilimine dair yapılan çalışmalar hem sözcük düzeyinde ele alınır hem de tümcelerin ve öbeklerin anlam sorununa odaklanır. Gerektirim ve karşıolgusalılık öğeleri de tümce anlambiliminin bir parçasıdır. Bu öğeler, biçimsel anlambiliminin çatısı altında yer alır. Bu çalışmada gerektirim ve karşıolgusalılığın ne olduğu üzerinde durulmuş, ardından da Türkçede gerektirim ve karşıolgusalılık incelenmiştir. Sonrasında da Türkçede gerektirim ve karşıolgusalılığın arasında ne gibi bir ilişki olduğuna bakılmıştır. Karşıolgusal tümcelerde, gerektirim-karşıolgusalılık ilişkisinde zaman, görünüş-kip eklerinin dizilimlerine bağlı gerektirim ilişkileri görülmüştür. Bu tümcelerde bir olay, başka bir olayın gerçekleşmesi koşuluna bağlıdır ve her iki olay da geçmiştedir ve ilki gerçekleşmediği için ikincinin de gerçekleşmemiş olduğu görülmüştür.

Relation of Entailment and Counterfactuality in Turkish

Abstract

Semantics has an important place in language studies. Studies on semantics are not limited to the dictionary level. Apart from the word level, it also focuses on the meaning problem of sentences and phrases. Elements of entailment and counterfactual are also part of sentence semantics. It is among the elements of formal semantics. In this study, entailment and counterfactuality were emphasized, and then entailment and counterfactuality in Turkish were examined. Then, the relationship between necessity and counter-positivism in Turkish was examined. In counterfactual sentences, imperative relations are seen depending on the sequence of tense aspect-modality suffixes in the entailment-counterfactual relationship. In these sentences, one event is conditional on the occurrence of another event, and both events are in the past, and the second does not seem to have happened because the first does not happen.

Anahtar Sözcükler: Anlam, Anlambilimi, Gerektirim, Karşıolgusalılık, Açıklama, Dilbilim, Türkçe

Key Words: Meaning, Semantic, Entailment, Counterfactuality, Linguistic, Paraphrase, Turkish

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Paper Type: Research Paper

1. Giriş

Dilbilimde anlam çalışmaları önemli bir yer tutmaktadır. Tek tek sözcüklerin anlamı ve sözcüklerin birbirleriyle kurduğu anlamsal ilişkiler, dilbilimde anlam söz konusu olduğunda ele alınan konulardandır. Günümüz dilbiliminin anlama ilişkin tartışmalarının belki de önemli bir kısmı sözcük düzeyinin ötesinde, öbeklerin ve tümcelerin anlamı sorununa odaklanır demek yanlış olmaz (Şener N. ve Şener S., 2019: 87).

¹ Bu makale, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Bilim Dalında Prof. Dr. Erdoğan BOZ danışmanlığında devam eden "Türkçede Gerektirim" adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, busrabelek1@gmail.com, 0000-0003-3996-4117

Dilde tümceler/önergeler her zaman gerçekliği sadece biçimsel olarak göstermezler. Örneğin kullandığınız dilin kurallarına uygun, öğeleri iyi oluşturulmuş/iyi biçimlendirilmiş, biçimce doğru bir tümce kurabilirsiniz. Fakat biçimin doğru olması, anlatılmak istenen şeyin anlaşılması için yeterli olmayabilir. İşte bu noktada *anlam* devreye girer. Çünkü her konuşur bunu idrak edemese de anadili konuşucuları, fark etmeden de olsa örtük anlamları, sezdirimleri kullanır ve anlar.

İyi biçimlendirilmişlik ile ilgili neyin kastedildiğini Şener N. ve Şener S. (2019: 87) şöyle açıklar:

“İyi-biçimlendirilmişlik, ‘biçimi’ ilgilendirir. Anadili konuşucuları, aslında çoğu zaman sahip olduklarının farkında bile olmadıkları örtük bir bilgi doğrultusunda, bir sözcük dizisinin *iyi-biçimlendirilip iyi-biçimlendirilmediğini* söyleyebilirler. Ancak bu, herhangi bir sözcük dizisinin anlamlı olup olmamasından farklı bir durum olarak düşünülmelidir.” Bu ifadenin ardından tartışmayı somutlaştırmak için şu örneği verir:

(1) “Genetik mühendisliği okuyan karıncalar daha iyi işler buluyorlar.”

Biçimsel olarak bu tümcede bir tuhaflık söz konusu değildir. Asıl tuhaflık bu tümcenin anlamındadır. Dilbilgisi kurallarına uygundur. Hatta Şener N. ve Şener S. (2019: 87), anadili konuşucularının yukarıdaki tümcede ‘karınca’ sözcüğünü, örneğin ‘öğrenci’ sözcüğü ile değiştirebileceğini ve değiştirirse (1)’in mükemmel bir Türkçe tümce haline geleceğini söyleyebileceklerine dikkat çeker. Dolayısıyla, Türkçe konuşucuları için (1)’de verilen sözcük dizisi Türkçenin *iyi-biçimlendirilmiş* bir birimidir.

(2) Okuyan işler daha genetik iyi karıncalar buluyorlar mühendisliği.

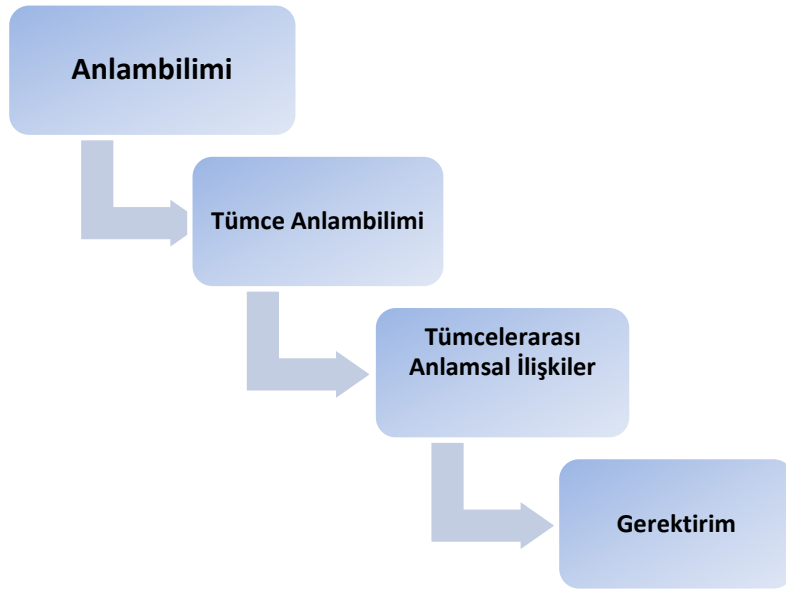
Şener N. ve Şener S. (2019: 87), verdiği bu örnekte de (2)’deki sözcük dizisini (1)’deki sözcük dizisinden ayıran temel özelliğin, (1)’in, dünya bilgimizle uyumsuz da olsa bir anlamı olmasına karşın (2)’ye herhangi bir temel anlam yükleyemiyor olmamız olduğunu ifade eder. Anlamla olan ilişkisini bir kenara bırakırsak (1) ile (2) arasındaki temel fark, anadili konuşucularının (1)’in iyi-biçimlendirildiğine ilişkin yargılar bildirirken (2)’nin iyi-biçimlendirildiğini düşünmüyor olmalarıdır. Dilbilgisi adını verdiğimiz bu bilgi, anadili konuşucularının zihninde var olan örtük bir bilgidir ve iyi-biçimlendirilmişlik yargılarına olanak tanır (Şener N. ve Şener S., 2019: 88).

Bir dilsel ifadenin anlamı yalnızca dünyadaki gönderimi ile ilgili olmayabilir ve bunun çok yönlü bir olgu olarak ele alınması gerekir. Buna ilişkin ilk berirlenmeler Alman matematikçi ve mantıkçı Gottlob Frege (1848-1925) tarafından yapılmıştır (Şener N. ve Şener S., 2019: 90). Bir tümcenin doğruluk değeri, onun gönderimsel anlamıyla anlaşılır. Gerektirim de tümcelerarası doğruluk değerleriyle ilişkili bir konudur ve mantık, matematik, felsefe, dilbilim hatta bilgisayar bilimlerinin çalışma alanına giren çok yönlü bir konudur. Bu çalışmada Türkçede gerektirim konusu ele alınacak ardından da gerektirimin karşıolgusalılık ile ilişkisi üzerinde durulacaktır.

2. Gerektirim

Sözcükler arası anlamsal ilişkiler üst-alt kavram, eş anlam, karşıt anlam gibi açılardan incelenebilir. Gerektirim de bu ilişkilerin tümce ve önerme boyutunda kurduğu anlamsal ilişkilerden biridir ve biçimsel anlambilimin bir ögesidir.

Şekil 1. Gerektirimin Ait Olduğu Yer

Akşehirli (2022: 96)’ye göre gerektirim ilişkisi, bütün bir biçimsel anlambilimin temelini oluşturabilir. Hatta diğer doğruluk temelli ilişkilerin de özünde gerektirime dayandığını söylemenin mümkün olduğunu dile getirir ve şöyle açıklar:

“Bunun nedeni tüm matematiksel ve mantıksal modellemelerin bir tür gerektirim ilişkisinden türemiş olmasıdır. Söz gelimi $3+2=5$ gibi bir matematiksel işlem doğruysa $5-2=3$ işleminin sonucu da doğru olmak zorundadır. Ya da eğer B kümesi A kümesinin alt kümesi ise B’nin her elemanı aynı zamanda A’nın da elemanıdır. Eğer bütün çift doğal sayılar 2’ye kalansız bölünebiliyorsa 6 da 2’ye kalansız bölünür. Burada önemli olan nokta, bu matematiksel gerektirim ilişkilerinin doğal dillerdeki anlamsal ilişkiler açısından da belirleyici olmasıdır.”

Bir tümcenin yargısının doğru olabilmesinin başka bir tümcenin doğruluğuna bağlı olması ilişkisine gerektirim denir. Erk Emeksiz (2011: 76) gerektirim için şu tanımı yapar ve şöyle örneklendirir:

“Bir tümcenin bildirimini, kendi bildiriminin yanı sıra *çıkarımsal olan* başka bildirimler de taşıyabilir.

(3) Emrah İstanbul’da doğdu.

Bu tümce ‘Emrah’ın İstanbul’da doğduğu bildiriminin yanı sıra aşağıdaki bildirimleri de taşır:

(3a) Emrah Türkiye’de doğdu.

(3b) Emrah erkektir.

(3c) Emrah insandır.”

3.tümce / önerme doğru olduğu sürece 3a, 3b, 3c tümceleri/önermeleri de doğru olmak zorundadır. Çünkü (3), beraberinde 3a, 3b, 3c tümcelerini gerektirir ve aralarında *gerektirim ilişkisi* olduğu görülür.

(3) $\vDash$ 3a, 3b, 3c

Dinleyici, konuşucudan tek tek diğer yargıları duymadan tek bir tümceyle üç farklı yargıya ulaşabilmektedir. Bu durum aynı zamanda dil ekonomisi ile de ilişkilendirilebilir.

İki tümce arasında gerektirim ilişkisi olmasını garantileyen anlamsal ilişkilerden biri üst kavram ilişkisidir. *Emrah İstanbul’da doğdu* tümcesinde *İstanbul* ve *Türkiye* arasında bir kapsama ilişkisi vardır. *Türkiye*, *İstanbul*’u kapsar yani *Türkiye*, *İstanbul* için bir üst kavramdır. Benzer biçimde *Emrah* ile *insan olma* ve *erkek olma* özellikleri arasında da bir üst kavram ilişkisi olduğu da söylenebilir (Erk Emeksiz, 2011: 76).

Gerektirim ilişkilerini ifade etmek için *kümeler kuramından* faydalanılır ve şu işaretler kullanılır:

$\vDash$: **gerektirim**

$\nDash$: **gerektirmez (olumsuz gerektirim)**

$\in$: **eleman**

$\cap$: **kesişim**

$\subset$: **kapsar**

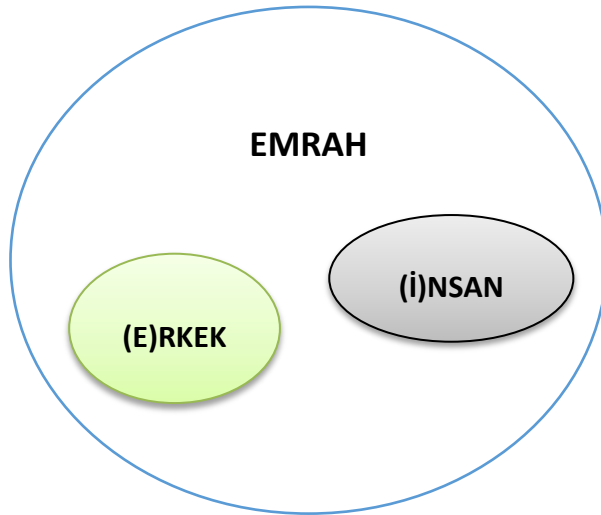
Şekil 2. Türkiye-İstanbul Kapsama Kümesi

$$(4) \text{ İ} \subset \text{T}$$

(Türkiye, İstanbul'u kapsar.)

Şekil 3. Emrah-İnsan-Erkek Kapsama Kümesi

Emrah için kısaca *Em* dersek bu ilişki şöyle ifade edilebilir:

$$(5) Em \models Em \in (E) + Em \in (İ)$$

Gerektirimin en belirgin özelliği tek yönlü bir ilişki olmasıdır. Örneğin; X tümcesinin/önermesinin içinde barındırdığı yargı, Y tümcesindeki yargıyı/önermeyi de zorunlu olarak içinde barındırıyor bu tümceler/önermeler arasında gerektirim ilişkisi olduğu söylenir. Fakat bu durumun tam tersi düşünüldüğünde Y tümcesi/önermesi her zaman X tümcesi/önermesini gerektirmeyebilir. Gerektirim ilişkisi bu sebeple çift yönlü değil tek yönlüdür. (3) tümcesi 3a, 3b, 3c tümcelerini gerektirirken bu durumun tersi yani 3a, 3b, 3c tümceleri (3) tümcesini zorunlu olarak gerektirmeyebilir.

$$(6) 3a, 3b, 3c \not\models (3)$$

Örneğin (5)'in tam tersi oluşturulamaz. Çünkü Emrah diye birinden bahsediyorsak yani bu konuşma evreninde Emrah adında birisi varsa o aynı zamanda bir insan ve bir erkektir. Ama tersi düşünüldüğünde, örneğin *Bu bir erkektir* denildiğinde onun kesin olarak Emrah olma ihtimali yoktur. Emrah'ı kesin olarak gerektirmez. Herhangi bir erkek olabilir. Veyahut *Bu bir insandır* dediğimizde bu insan kesin olarak Emrah'tır da diyemeyiz. Çünkü herhangi bir insandan bahsediyor olabiliriz. Hatta bu durumda *erkek kümesine* kıyasla *insan kümesinde* olasılıkları daha da arttırmış oluruz.

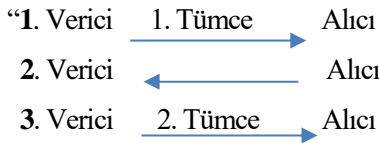
$$(7) Em \in (İ) \not\models Em \in (E)$$

$$(8) Em \in (E) \not\models Em$$

2.1. Açıklama

İki önerme arasındaki gerektirimin çift yönlü olması durumunda aralarındaki ilişki açıklama ilişkisidir (Erk Emeksiz, 2011: 77). Açıklama, tümce düzeyi ve sözcük düzeyinde görülen bir durumdur. Bu çalışma, tümce düzeyi ile ilgili olduğundan bu çalışmada açıklamanın sadece tümce düzeyi üzerinde durulacaktır.

Tümce düzeyindeki açıklamalar sözlü dilde daha çok kullanılır. İletişim bağlamında düşünüldüğünde verici iletisini daha anlaşılır kılmak ve sözlerin alıcı tarafından tam olarak alınması için, anlam olarak aynı kalan mesajın farklı bir biçimde yeniden sunulması açıklama olarak değerlendirilebilir (Uzdu 2010: 270).

1. Durumda verici mesajını verir.
2. Durumda mesaj alıcıdan geri döner ya da verici mesajın anlaşılmadığını düşündüğünden mesajını geri alır.
3. Durumda verici mesajını farklı biçimde yeniden dile getirir.” (Uzdu 2010: 267).

3. Karşıolgusalılık

Bir konuşurun (dünyada) olup bitenler hakkında bildirimde bulunduğu cümleler *olgusal* (factual) *tümceler* olarak nitelendirilir. Olgusal olanla örtüşen ya da en azından böyle bir iddiaya sahip olan bu cümleler, *bildirme cümleleri* (declarative sentences) olarak adlandırılır (Denizer, 2023: 7).

Karşıolgusalılık (counterfactuality) ise belirli bir gerçekliğin paralelinde, gerçek olmayan bir durumu anlatan ifadeler olarak tanımlanabilir (Lyons, 1977: 795; Kumakiri, 2013: 166; Ruhi vd., 2000’den akt. Üzüm, 2020: 124). Kısaca karşıolgusalılığın bilinen bir gerçekliğin karşıtında yer aldığı söylenebilir. Karşıolgusal dünya, olgusal ve olgusal olmayan (olgusalılık dışı) dünyadan farklı, olgusal olarak yorumlanamayan olası bir dünyadır (Üzüm 2020:123).

Counterfactuality teriminin Türkçe karşılığı olarak kullanılan *karşıolgusalılık* için Aygen-Tosun (1997: 39) *hipotezsel* ya da *olgusalılık karşıtı*, Ruhi vd. (2000) *gerçek karşıtılığı* terimlerini kullanmışlardır. Deniz Yılmaz (2014) ise Rusça kaynakları temel olarak *gerçekleşmemiş olanak kipi* altında değerlendirmiştir (Üzüm 2020: 124).

Lyons, karşıolgusalılığı *karşıt-olgu* içinde değerlendirir. Lyons’ın görüşüyle *karşıt-olgu*; gerçekliğe değil, sahteliğe yöneliktir. *Karşıt olgunun* bulunması, konuşucunun ifade edilen önermenin sahteliğini üstlendiğine işaret eden sözce bileşenlerine atıfta bulunur (Üzüm 2020: 125).

Denizer (2023: 89) *sezdirim* (implication) ve *önvarsayımın* (presupposition) edimbilimin temel inceleme konuları arasında yer aldığını belirterek özellikle Huang (2007: 65-66)’da ve diğer kaynaklarda *önvarsayım tetikleyicisi* (presupposition trigger) olan, yani önvarsayım üreten sözlüksel ve dilbilgisel yapılar arasında karşıolgusal koşul cümlelerinin de sayıldığını bildirmektedir.

Karşıolgusal ifadeler, olası durumları bildirir ve olgusal dünyada yorumlanamaz. Eğer bir durum olgusal zaman dünyasının tersine verilen zaman içinde yer alıyorsa karşıolgusal kabul edilebilir. Önermede gizlenen durum olgusal dünyada gerçekleşmez, çünkü olgusal dünyadaki gerçeklikle örtüşmez (Üzüm 2020: 124).

Üzüm (2020:123)’e göre karşıolgusalılık iki durumda karşımıza çıkar. İlki öznenin var olan durumun aksini ifade ettiği arzu ve istekler aracılığıyla oluşan karşıolgusal dilekler, diğeri ise şimdiyle ilişkili olarak geçmişteki bir olası duruma işaret eden koşul tümceleridir. Her iki bildirim türünde de olgusal dünyadaki durum bilinmekte fakat işaretlenen zamanda olgusal

durumun karşısında yer alan olası durum ifade edilmektedir. Konuşucu konuşma anından geçmişe yönelik bir bakış açısıyla ya da geçmişte, geleceğe yönelik bakış açısıyla yargıda bulunur.

3.1. Türkçede Karşılgusalılık

Koşul tümcelerinin bir alt ulamı olarak karşılgusal ifadelerin Türkçenin ilk yazılı kaynaklarından itibaren kullanıldığı görülür. Köktürkçedeki karşılgusalılık bildirimlerini Tekin (2016, s. 192) “Gerçeğe Aykırı Şartlar” başlığı altında değerlendirir (Üzüm 2020: 125). KT K 10 *kül tigin yok erser kop ölteçi ertigiz* “Kül Tigin olmasaydı hepiniz ölecek idiniz” Kül Tigin anıtında geçen bu ifade; yan tümcenin bildirdiği koşul gerçek olsaydı, ana tümcede verilen sonuç olgusal kabul edilecekti. Geçmişte, olgusal duruma karşılık oluşturulan olgusalılık dışı durumla ilgili konuşma anında her şey belirgindir fakat olmaması varsayımına yönelik bir tahmin bildirimi yapılır (Üzüm 2020:125).

Türkçede karşılgusal bildirimlerin yapısı şu şekilde ele alınmıştır:

Tablo 1. Karşılgusal Bildirimlerin Yapısı

<i>Öncül</i>	<i>Olası gerçeklik/Sonuç</i>
Yoksa/ Ø; Eğer/ Ø... sA+vd., Yerinde olsam Keşke, Ø Bence, Ø	Bitmemişlik görünüş işaretleyicisi +-DI, -mİş+kişi bildirimi -sA+kişi bildirimi, -sAyDI +kişi bildirimi -mAllydI+kişi bildirimi

Kaynak: (Üzüm 2020, s.129)

4. Gerektirim-Karşılgusalılık İlişkisi

Akşehirli (2022: 95) zaman, görünüş-kip eklerinin dizilimlerine bağlı gerektirim ilişkilerinin belki de en ilgi çekici olanının, karşılgusal tümcelerde görüldüğünü söyler. Bu tümcelerde bir olay, başka bir olayın gerçekleşmesi koşuluna bağlıdır ancak

her iki olay da geçmiştedir ve ilki gerçekleşmediği için ikincisi de gerçekleşmemiştir der ve şu örneği verir:

(9) “Ali sınavı geçseydi babası ona bilgisayar alacaktı.”

Bu tümcenin doğruluğu kesinse şu tümceler de doğru olmak zorundadır:

≠ a. Ali sınavı geçemedi.

≠ b. Babası Ali’ye bilgisayar almadı.

Burada ilgi çekici olan nokta, olumlu olan (9) tümcesinin, a ve b gibi iki olumsuz gerektirim üretmesidir. Buradaki ilişkinin gerektirim olduğunun temel kanıtı, ilişkinin tek yönlü olmasıdır. Yani Ali sınavı geçemedi ve babası Ali’ye bilgisayar almadı tümceleri (9)’u gerektirmezler (Akşehirli 2022: 95).

5. Sonuç

Gerektirim, biçimsel anlambilimin bir ögesidir ve sözcükler arası ilişkilerin tümce ve önerme boyutunda kurduğu anlamsal ilişkilerden biridir.

Gerektirim ilişkileri, bütün bir biçimsel anlambilimin temelini oluşturabilir.

Tümceler arasında tek yönlü bir ilişkiye sahip olması gerektirimi diğer öğelerden ayıran en önemli unsurlardan biridir.

İki önerme arasındaki gerektirimin çift yönlü olması durumunda aralarındaki ilişkiye açıklama ilişkisi denir.

Karşıolgusalılık, bilinen bir gerçekliğin karşıtında yer alır. Karşıolgusal dünya, olgusal ve olgusal olmayan (olgusalılık dışı) dünyadan farklı, olgusal olarak yorumlanamayan olası bir dünyadır.

Karşıolgusalılığın iki durumu vardır. İlki öznenin var olan durumun aksini ifade ettiği arzu ve istekler aracılığıyla oluşan karşıolgusal dilekler, diğeri ise şimdiyle ilişkili olarak geçmişteki bir olası duruma işaret eden koşul tümceleleridir.

Karşıolgusal ifadelerin, Türkçenin ilk yazılı metinlerinde de bugünkü güncel metinlerde de var olduğu görülmüştür.

Gerektirim-karşıolgusalılık ilişkisinde, zaman görünüş-kip eklerinin dizilimlerine bağlı gerektirim ilişkileri, karşıolgusal tümcelerde görülür. Bu tümcelerde bir olay, başka bir olayın gerçekleşmesi koşuluna bağlıdır ancak her iki olay da geçmiştedir ve ilki gerçekleşmediği için ikincisinin de gerçekleşmemiş olduğu görülür.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu makale için etik kurul izni alınmasına gerek yoktur. Araştırma ve yayın etiğine uygun hareket edilmiştir.

Yazarların Makaleye Olan Katkıları

Makale tek yazarlıdır.

Destek Beyanı

Bu araştırma Türk Dil Kurumu yüksek lisans araştırma bursu kapsamında hazırlanan yüksek lisans tezinden üretildiğinden dolayı Türk Dil Kurumu tarafından desteklenmiştir.

Çıkar Beyanı

Makale tek yazarlıdır. Herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Kaynaklar

- Akşehirli, S. (2022). *Biçimsel Anlambilim Temel Kavramlar*, Ankara: Anı Yayıncılık
- Aygen-Tosun, G. (1997). Türkçe’de Koşul Tümcelerinin Bazı Sözdizimsel ve Anlambilimsel Özellikleri. D. Zeyrek ve Ş. Ruhi (Haz.) *XI. Dilbilim Kurultayı: Bildiriler* içinde (ss.35-45). Ankara: ODTÜ.
- Denizer, F.U. (2023). *Türkçede Karşılığusallık, Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Deniz Yılmaz, Ö. (2014). Türkiye Türkçesinde Gerçekleşmemiş Olanak Kipi (konyunktif, subyonktif). *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 135-147.
- Erk Emeksiz, Z. (2011). Anlambilim: Tümce Anlamı. A. S. Özsoy ve Z. Erk Emeksiz (ed.), *Genel Dilbilim-II* içinde (ss. 72-89). Anadolu Üniversitesi: Eskişehir.
- Göksel, A. ve Kerslake, C. (2005). *Turkish: A Comprehensive Grammar*. London, New York: Routledge.
- Huang, Y. (2007). *Pragmatics*. Oxford: Oxford University Press.
- Uzdu, F. (2010). Açıklama ve Açıklama Üzerine. *Synergies Turquie*, sa.3, ss.261-270.
- Üzüm, M. (2020). Türkçede Karşılığusallık: Korpus Temelli Bir İnceleme. A. Uçar, P. İbe Akcan ve F. Çetintaş Yıldırım (ed.), *Dilbilimde Güncel Tartışmalar* içinde (ss. 123-130). Ankara: Dilbilim Derneği Yayınları.
- Şener, N. ve Şener S. (2019). Tümce Anlabilimi. A. S. Özsoy ve Ü. D. Turan (ed.), *Genel Dilbilim II*-içinde (ss. 87-110). Anadolu Üniversitesi: Eskişehir.
- Tekin, T. (2016). *Orhon Türkçesi grameri*. Ankara: TDK Yayınları.

Extended Summary

Meaning studies have an important place in linguistics. The meaning of individual words and the semantic relations that words establish with each other are among the topics discussed in linguistics when it comes to meaning. It would not be wrong to say that perhaps an important part of the discussion of meaning in today's linguistics focuses on the problem of the meaning of phrases and sentences beyond the lexical level. In language, sentences/propositions do not always show reality only formally. For example, you can construct a sentence that complies with the rules of the language you use, whose elements are well-formed, and that is stylistically correct. However, the correct format may not be enough to understand what is meant. This is where meaning comes into play. Because although not every speaker can realize this, native speakers use and understand implicit meanings and implications, albeit without realizing it.

The meaning of a linguistic expression may not only be related to its reference in the world and must be treated as a multifaceted phenomenon. The first determinations regarding this were made by the German mathematician and logician Gottlob Frege (1848-1925). The truth value of a sentence is understood in its referential sense. Entailment is also a subject related to inter-sentence truth values, and it is a multifaceted subject that falls within the study area of logic, mathematics, philosophy, linguistics, and even computer sciences. In this study, firstly, what the requirement was mentioned. Then, definitions of paraphrase and counterfactualism were made. Then, it is focused on how the necessity and counterfactualism in Turkish and finally, the relationship between necessity and counterfactual in Turkish is examined.

Requirement is an element of formal semantics and is one of the semantic relations established by the relations between words in the dimension of sentences and propositions. Requirement relations can form the basis of all formal semantics. As sentences carry a truth condition and truth value on their own, a sentence can also give information about the truth condition and value of another sentence. We can also model such inter-sentence semantic relations with the logical formal methods of compositional semantics. The entailment relationship is an absolute logical relationship, and the requirement is a logical relationship that enables us to have information about the truth condition and value of the other when we look at the meaning of one sentence. The statement of a sentence can carry other statements that are inferential in addition to its own statement.

The entailment to have a one-way relationship between sentences is one of the most important elements that distinguish it from other elements. If the requirement between two propositions is bidirectional, the relationship between them is called the paraphrase relationship. Sentence-level paraphrases are more commonly used in spoken language. When we think about it in the context of communication, it can be considered as a paraphrase in which the sender re-presents his message, which remains the same in meaning, in a different way, in order to make his message more understandable, so that his words are fully received by the receiver.

Counterfactualism is defined as statements that describe an unreal situation in parallel with a certain reality. Counterfactualism stands in opposition to a known reality. The counterfactual world is a possible world that cannot be interpreted factually, different from the factual and non-factual world. Counterfactual statements report possible situations and cannot be interpreted in the factual world. A

situation can be considered counterfactual if it takes place in a given time as opposed to the factual world of time. The situation hidden in the proposition does not occur in the factual world-, because it does not coincide with reality in the factual world. Counterfactualism occurs in two situations. The first is the counterfactual wishes formed through the desires and wishes in which the subject expresses the opposite of the existing situation. The other is the conditional sentences pointing to a possible situation in the past in relation to the present. In both types of notification, the situation in the factual world is known, but the possible situation opposite the factual situation is expressed at the marked time. From the moment of speaking, the speaker makes judgments from a retrospective point of view-, or from the past to the future.

It is seen that counterfactual expressions as a sub-category of conditional sentences have been used since the first written sources of Turkish. Perhaps the most interesting of the imperative relations depending on the sequences of the tense aspect-modal suffixes is seen in counterfactual sentences. In these sentences, an event is conditional on the occurrence of another event, but both events are in the past, and the second does not happen because the first does not happen.